

ОПИСАНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ И РИСКОВЕТЕ, СВЪРЗАНИ С ТЯХ

Акции

Описание на финансовия инструмент

Акциите са ценни книжа, даващи на притежателите им право на собственост на определен дял от едно дружество. Обикновените акции дават на притежателите си право на глас в общото събрание на акционерите, право на дивидент и ликвидационен дял, съразмерно с номиналната стойност на акцията. Привилегированите акции, издавани от публични дружества, могат да дават право на допълнителен или гарантиран дивидент, или гарантиран ликвидационен дял, или привилегия за обратно изкупуване; частните дружества могат да издават акции и с други привилегии. Привилегированите акции могат да бъдат без право на глас. При увеличаване на капитала на дружеството, на акционерите също така се полагат и права за записване на нови акции, пропорционално на притежавания от тях дял преди увеличението. Притежателите на акции в дадено дружество могат да печелят както доход от дивидент, ако дружеството разпредели такъв, така и от покачване на пазарната цена на акциите.

Променливост на цената и пазарни ограничения

Голяма променливост на цената. Ограниченията за цената при търговия на регулиран пазар се определя от съответния пазар и място за търговия.

Държавни ценни книжа ("ДЦК") и облигации, емитирани от други държави

Описание на финансовия инструмент

Облигациите, емитирани от държави са дългови ценни книжа, издавани и гарантирани от съответната държава. Притежателят на такива ценни книжа е кредитор на държавата. Държавите издават такива ценни книжа за покриване на свои краткосрочни, средносрочни или дългосрочни нужди от финансов ресурс. Държавните ценни книжа, издадени от Република България могат да бъдат деноминирани както в лева, така и в евро, щатски долари или в друга валута. Всички български ДЦК са гарантирани от Република България и се считат за нискорисков или безрисков инструмент. Облигациите емитирани от други държави са гарантирани от съответната държава – издател и се считат за нискорисков или безрисков инструмент.

Променливост на цената и пазарни ограничения

Променливостта на цената е ниска, като нараства с увеличаване на матуритета (срока до падежа) на ценната книга. Няма пазарни ограничения в движението на цената, като търговията се осъществява основно извън регулиран пазар.

Общински облигации

Описание на финансовия инструмент

Обикновено чрез емитирането им се цели набирането на средства за осъществяване на инвестиционна програма, подобрения в общинската инфраструктура и подобни дейности. Могат да бъдат обезпечени (с общински имоти или други активи) и необезпечени (гарантирани само с репутацията на общината-издател). При добро финансово състояние на общината - емитент или качествено обезпечение този вид дългови ценни книжа също са смятани за нискорискови финансови инструменти.

Променливост на цената и пазарни ограничения

Променливостта на цената е ниска, като нараства с увеличаване на матуритета (срока до падежа) на ценната книга. Няма пазарни ограничения в движението на цената. Търговията може да се осъществява на регулиран пазар и извън регулиран пазар.

Корпоративни облигации, търгувани на регулиран пазар в България

Описание на финансовия инструмент

Корпоративните облигации са средство за набиране на финансов ресурс от страна на акционерните дружества под формата на заем. Рискът на всяка емисия облигации зависи от дейността, финансовото състояние и кредитния рейтинг на компанията-емитент, както и от наличието или вида на обезпечението по емисията. Доходите от тях обикновено са по-високи от доходите по съизмеримите по сročност ДЦК, ипотечни или общински облигации.

Променливост на цената и пазарни ограничения

Променливостта на цената е ниска, като нараства с увеличаване на матуритета (срока до падежа) на ценната книга. Няма пазарни ограничения в движението на цената. Търговията може да се осъществява на регулиран пазар и извън регулиран пазар.

Ипотечни облигации

Описание на финансовия инструмент

Съгласно българското законодателство, ипотечни облигации се издават само от банки. Банките емитират тези книжа за рефинансиране на операциите си и за увеличаване на кредитните си портфейли. Характерното за ипотечните облигации е, че са обезпечени с вземания по ипотечни кредити, отпуснати от банката-издател. Покритието на ипотечните облигации от дадена емисия не може да е по-малко от общата стойност на задълженията по главници на намиращите се в обращение извън банката-издател ипотечни облигации от тази емисия. Следователно, вземанията на облигационерите могат да се считат за "тройно" обезпечени: първо, със залога върху вземанията на банката по самите ипотечни кредити; второ, косвено, с обезпеченията по ипотечните кредити; и трето, длъжник по облигациите е банка, която спазва специални изисквания за капиталова адекватност и ликвидност, осъществява дейността си под надзора на БНБ и се счита принципно за надежден длъжник сама по себе си. Поради това ипотечните облигации са нискорисков финансов инструмент.

Променливост на цената и пазарни ограничения

Променливостта на цената е ниска, като нараства с увеличаване на матуритета (срока до падежа) на ценната книга. Няма пазарни ограничения в движението на цената. Търговията може да се осъществява на регулиран пазар и извън регулиран пазар

Права, издадени в резултат на решение за емитент за увеличаване на капитала му

Описание на финансовия инструмент

Правата са финансов инструмент, даващ право на притежателя им да запише определен брой нови акции във връзка с взето от компетентния орган на емитент решение за увеличаване на капитала на публично дружество. Една от основните функции на правата е да гарантират равнопоставеността на акционерите на даден емитент при увеличение на капитала на съответното публично дружество. Правата представляват сročни ценни книжа, чиято доходност зависи от очакваната доходност по класа акции, който може да бъде записан срещу упражняване на правата. Уредбата на правата, които се търгуват на БФБ, се съдържа в Закона за публичното предлагане на ценни книжа. Те представляват безналични ценни книжа, като по отношение на емисии акции, които се търгуват на БФБ, търговията с правата също се извършва на БФБ. На чуждестранните пазари на финансови инструменти съществуват аналогични уредби на участието на акционерите в увеличението на капитала на дружеството емитент.

Основните рискове при инвестиция в права се определят от рисковете, свързани с акциите, които могат да бъдат записани срещу притежаваните права. В този смисъл, важи посоченото по-горе за

рисковете, свързани с инвестиция в акции, като освен това следва да се има предвид и допълнителния риск при инвестирането в права, а именно от пълна загуба на инвестирана стойност в рамките на краткия срок на съществуването на правата – ако упражняването на правата се окаже нецелесъобразно поради тенденция на спад на цената на акциите под цената за записване, посочена в решението за увеличение на капитала на публичното дружество.

Колективни инвестиционни схеми

Описание на финансовия инструмент

Колективната инвестиционна схема е предприятие за колективно инвестиране, чиято единствена цел е колективно инвестиране в ценни книжа и други ликвидни финансови инструменти на парични средства, набрани чрез публично предлагане на дялове, което действа на принципа на разпределение на риска и по искане на притежателите на такива дялове пряко или непряко изкупува обратно своите дялове по цена, основаваща се на нетната стойност на активите му. Колективната инвестиционна схема се учредява като договорен фонд или инвестиционно дружество.

Дяловете на колективните инвестиционни схеми изразяват правата на техните притежатели върху активите на предприятието за колективно инвестиране. Носят дивидентен доход и доход под формата на капиталова печалба/загуба – разлика между закупната и продажната стойност на закупените акции или дялове. Разходите по управлението на активите на взаимния фонд се изчисляват като процент от управляваните активи.

Рискове свързани с колективните инвестиционни схеми:

- Ликвиден риск – инвестициите във взаимни фондове от отворен тип са високо ликвидни, поради задължението на емитента им да изкупува обратно във всеки един момент емитираните от него акции/дялове.
- Кредитен риск - рискът от неизпълнение на задължението на взаимния фонд да изкупи обратно във всеки един момент емитираните от него дялове.
- Други рискове – всички рискове, свързани с инвестицията в отделните видове инструменти в портфейла на фонда.
- За разлика от инвестицията в акции на точно определен емитент, закупуването на дял от взаимен фонд носи по-нисък риск, поради професионалното управление на инвестицията и минимизирането на несистематичните рискове чрез диверсификация.

Риск\Вид инструмент

Пазарен риск. Пазарните цени на акциите могат да варират поради възникнали промени в икономическата и пазарната среда, паричната политика на централните банки, деловата активност на емитентите, сектора, в който оперира емитента и търсенето и предлагането на пазара на ценни книжа. В определени моменти цените на акциите на пазара (фондовата борса) могат да варират значително. Обикновено не всички акции, търгувани на даден пазар (борса) и не всички пазари на акции променят цените си в една и съща посока в даден момент и факторите, които влияят на пазарната цена на определени акции са най-различни (например, финансови отчети, разкриващи намаление на печалбата на дружеството, издало акциите, загуба на основен клиент, съдебен иск на голяма стойност, предявен срещу дружеството, промяна на регулациите в определена индустрия). Не всички подобни фактори могат да бъдат предвидени.

Чрез диверсификация на портфейла Управляващото дружество може да намали, но не може да елиминира напълно ефекта от движението на цените на инвестициите, като по този начин стойността му може да намалее в определени периоди.

Лихвен риск. Това е рискът промените в пазарните лихвени проценти да се отразят неблагоприятно върху стойността на активите в портфейла, състоящи се от дългови ценни книжа. По принцип, нарастването на лихвените проценти води до понижаване на пазарната цена на дълговите инструменти. При инвестициите в дългови ценни книжа лихвеният риск е по-малък при краткосрочните и по-голям при дългосрочните дългови книжа.

Кредитен риск. Това е рискът издателят (дружеството – емитент) на дългови ценни книжа, съответно лицето предоставило обезпечение, да бъде в невъзможност да изпълни своите задължения, в частност да изплати навреме главницата и/или дължимите лихви. Когато конкретните ценни книжа имат кредитен рейтинг, кредитният риск включва възможността за понижаване на кредитния рейтинг на ценните книжа, в които са направени инвестиции.

Оценките на рейтинговите агенции Стандарт енд Пуърс, Муудис и Фитч (Standard and Poor's, Moody's, Fitch) са международно признат барометър за кредитния риск на ценни книжа. Но и тези рейтинги не

Акции
ДЦК и облигации, издадени от други държави
Общински облигации
Корпоративни облигации
Ипотечни облигации

* * * * *

* * * *

* * *

са перфектни: те са направени на база минали събития и не отразяват в същата степен на точност възможни бъдещи обстоятелства. Очакваме голяма част от инвестициите да бъдат в ценни книжа, които нямат кредитен рейтинг. Управляващото дружество ще се стреми да редуцира кредитния риск при инвестиране в ценни книжа без кредитен рейтинг посредством извършване на кредитен анализ, диверсификация на инвестициите и наблюдение на събитията и тенденциите в икономическите и политически условия. Няма сигурност, че тези действия на Управляващото дружество ще предотвратят загуби.

Ликвиден риск. Това е рискът, че при определени условия, може да се окаже трудно или невъзможно Управляващото дружество да продаде притежавани от инвеститора ценни книжа на изгодна цена. В частност, този риск е най-голям относно неприетите за търговия на регулиран пазар ценни книжа.

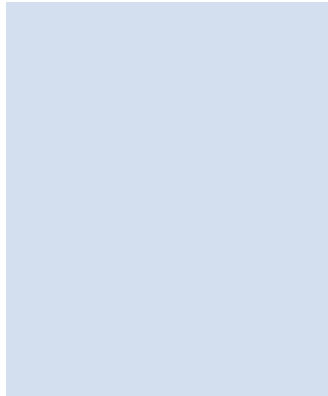
Валутен риск. Инвестициите в инструменти, деноминирани в чуждестранна валута, могат да бъдат неблагоприятно засегнати от понижение на курса на тази валута спрямо българския лев. В тази връзка, Управляващото дружество може да извърши определени сделки за хеджиране на валутния риск (напр. валутни опции, покупка и продажба на валута при спот и форуърдни сделки), които сами по себе си също носят определени рискове.

Управленски риск. Възниква поради активното управление на инвестиционния портфейл. Управляващото дружество ще прилага инвестиционни техники и анализ на рисковете при вземането на инвестиционни решения, но няма сигурност, че желаният резултат ще бъде постигнат.

Инфлационен риск. Възможно е ръстът на инфлацията да компенсира значителна част или целия доход от структурирания портфейл, поради което инвеститорите да не получат реален доход (нараснала покупателна способност) или той да е незначителен.

Политически риск. Политическите рискове са свързани с възможността от възникване на вътрешнополитически сътресения и неблагоприятна промяна в стопанското законодателство. Този риск е свързан с възможността правителството на една държава внезапно да смени политиката си и в резултат на това средата, в която работят дружествата да се промени неблагоприятно, а инвеститорите да понесат загуби. Правителствата на някои страни могат да предприемат мерки, включително увеличение на данъчното облагане, ограничаване репатрирането на печалба и др., които могат да имат неблагоприятно влияние върху ценните книжа.

Други системни рискове. Други рискове породени от световната политическа и икономическа конюнктура, са възможната нестабилност или военни действия в региона. Бедствията и аварията са фактори, усложняващи всяка система за управление на рисковете. Последствията са трудно предвидими, но достъпът до информация и прилагането на система за прогнозиране и действия в екстремни ситуации са възможни начини за минимизиране на отрицателния ефект.

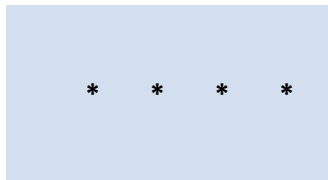

* * * * *

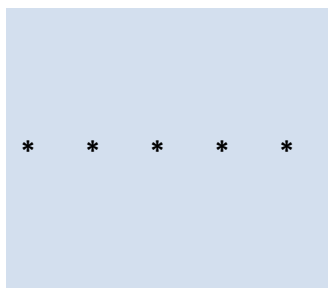
* * * * *

* * * * *

* * * *

* * * * *

* * * * *

Рискове при използването на деривативни финансови инструменти. Освен горепосочените пазарен, кредитен и ликвиден риск, дериватите носят и допълнителни, специфични за тях рискове. **Управленски риск.** Деривативните финансови инструменти са силно специализирани инструменти, чието използване изисква разбиране както на базовия актив, така и на механизма на действие на самия дериват. Сложността на деривативните финансови инструменти изисква адекватни средства за наблюдение на сделките с тях, анализ на специфичните рискове и способност да се прогнозира цените. **Риск на лостовия ефект.** Неблагоприятна промяна в цената на базовия актив, курс или индекс може да доведе до загуба на сума, по-голяма отколкото е инвестирана в деривата. Някои деривативни финансови инструменти имат потенциал за неограничена загуба. Съществува също и **Риск от погрешно оценяване на деривата.** Много от дериватите са сложни инструменти и често оценката им е субективна. Вследствие на това инвеститорът може да претърпи загуби при покупка на надценени деривативни финансови инструменти. В заключение, използването на деривати може не винаги да е успешно.

Рискове при Repo сделки

Същност: Правата репо сделка представлява продажба на ценна книга с уговорка за обратното и изкупуване на падежа по предварително определена цена. Обратната репо сделка представлява покупка на ценна книга и нейната продажбата по договорена цена на определена дата.

Доходност: Договореният лихвен процент по репо сделката е разход за купувача на право репо и приход за купувача на обратно репо.

Рискове свързани с Repo сделките:

- Кредитен риск от контрагента – рискът от неизпълнение на задълженията на насрещната страна по сделката. В случай на неплатежоспособност на купувача на право репо, кредиторът може да продаде ценната книга, предоставена като обезпечение по сделката в деня на падежа, за да удовлетвори своето вземане.
- Операционен риск – Не съществува риск от реализиране на загуби, поради невъзможност за осъществяване на ефективен контрол над ценните книжа, служещи за обезпечение по сделката. Този риск е минимизиран, тъй като ценните книжа служещи като обезпечение по репо сделката, се съхраняват при кредитора.
- Пазарен риск – рискът от обезценка на получените парични средства по правата репо сделка в случай че се използват за финансиране на по-чувствителни позиции или обезценка на ценната книга, получена по обратната репо сделката. Ако от момента на изплащане на паричните средства, стойността на ценната книга, послужила за обезпечение по сделката намалява, кредиторът/купувачът на обратно репо е изложен на риск от загуба. За намаляване на този риск, пазарната цена на обезпечението се изчислява от кредитора, като се коригира с определен дисконт.

Инвеститорът може да поеме финансови и други допълнителни задължения, като резултат от сделки с финансови инструменти, включително непредвидени задължения, допълнителни към разходите за придобиване на инструментите.

Не се предвижда търговия на посочените инструменти на маржин.

В заключение, инвеститорите следва да имат предвид, че стойността на финансовите инструменти и доходът от тях могат да се понижат, печалбата не е гарантирана и инвеститорите поемат риска да не възстановят инвестицията си в пълен размер.